

SVERIGE – EN SJÄLVFINANSIERANDE STAT

Erik Arnell & Johannes Borgström

MMT för Sverige, rapport nr 1

2024-10-20

Uppdaterad 2024-11-01

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Statligt spenderande skapar pengar	2
2. Definitioner	3
3. Budget, anslag och statliga utbetalningar	4
4. Hur betalar myndigheterna utan pengar?	6
5. Hur går en statlig utbetalning till?	7
6. Hur går en skatteinbetalning till?	12
7. Vad händer sedan?	15
8. Varför emitterar och säljer då staten statsobligationer och andra statspapper?	18
9. Vad händer vid utgivning och försäljning av statspapper?	19
10. Sammanfattning	23
11. Slutsatser	24
12. Författarnas slutkommentarer	25
13. Källor	28
14. Författare & Lästips	29

1. STATLIGT SPENDERANDE SKAPAR PENGAR

När svenska staten spenderar så **skapas** de medel som används av privata sektorn för att betala skatter och köpa statspapper av staten.

Med andra ord:

- Sverige är en självfinansierande stat.
- Skatter finansierar inte staten.
- Staten lånar inte svenska kronor.

Rapporten kommer att visa detta genom att återge och illustrera hur Finansiella Sektorns Privat-Offentliga Samverkan (FSPOS) i sin informationsskrift "Svenska Betalningsflöden – Så funkar det"¹ beskriver hur statliga utbetalningar och inbetalningar faktiskt går till.

Rapporten kommer också att hänvisa till svensk lagstiftning samt Riksbankens, Riksgäldens och Ekonomistyrningsverkets hemsidor och publikationer.

Tillsammans visar dessa källor tydligt att statens spenderande skapar pengar, att skatter inte finansierar staten och att staten inte lånar svenska kronor.

Sverige är en självfinansierande stat.

¹ "FSPOS är ett frivilligt samverkansforum med deltagare från det privata näringslivet och de offentliga institutionerna i finanssektorn. FSPOS har genomfört en kartläggning av transaktionsflöden i finanssektorn. FSPOS medlemmar är banker, försäkringsbolag, värdepappersbolag, Euroclear Sweden, Bankgirot, NASDAQ OMX, Riksgäldskontoret, Försäkringskassan, Riksbanken, Finansinspektionen samt MSB."

<http://www.fspos.se/siteassets/fspos/rapporter/2017/svenska-betalningsfloden---sa-funkar-det-ver-7.0.pdf>

2. DEFINITIONER

I rapporten används de definitioner av "finansiera" och "låna" som är de mest använda och som folk automatiskt associerar med de orden. Det är också de definitioner som, enligt författarnas erfarenheter, alltid avses när någon säger att "staten finansieras av skatter och lån".

I rapporten gäller följande definitioner.

Finansiera = att anskaffa kapital (betalningsmedel) för att kunna betala sina utgifter.

Att svenska staten är självfinansierande innebär alltså att den själv skapar de betalningsmedel som den använder för att kunna betala sina utgifter.

Låna = att få rätt att under viss tid använda något som tillhör någon annan.

Att låna innebär alltså att den som lånar får en tillgång, som den annars inte hade haft, och som den kan använda.

Centralbankspengar = Centralbankspengar är svenska kronor utgivna av Riksbanken. Centralbankspengar är dels fysiska pengar, det vill säga sedlar och mynt, dels de saldon som finns på de privata bankernas transaktionskonton hos Riksbanken (i Riksbankens betalningssystem RIX).²

Centralbankspengar är i denna rapport synonymt med **svenska kronor** (SEK).

Saldona på bankernas transaktionskonton hos Riksbanken kallas ibland även för **reserver** – så också i denna rapport.

Privata bankpengar = Privata bankpengar är de saldon som finns på konton i privata banker.³

Det vi i vardagligt tal menar med "**pengar**" är vanligtvis en kombination av ovanstående, nämligen sedlar och mynt i cirkulation och saldon på våra bankkonton i privata banker. Helt enkelt det vi till vardags använder som pengar.

Staten = Alla myndigheter konsoliderat, inklusive Riksbanken – hela staten.

Statspapper = Av staten utgivna räntebärande skuldebrev, främst bestående av statsskuldsväxlar och olika obligationer.

² <https://www.riksbank.se/sv/betalningar--kontanter/vad-ar-pengar/>

³ <https://www.riksbank.se/sv/betalningar--kontanter/vad-ar-pengar/>

3. BUDGET, ANSLAG OCH STATLIGA UTBETALNINGAR

Staten spenderar genom sina myndigheter. Riksdag och regering bestämmer hur mycket och på vad myndigheterna får spendera, med utgångspunkt i lagstiftningen.

Bestämmelser om statens budget finns i 9 kap. 1–10 §§ regeringsformen (den viktigaste av våra grundlagar) och i budgetlagen (2011:203)⁴.

Vad säger regeringsformen och budgetlagen om anslag[...]?

Riksdagen bestämmer hur stort anslaget får vara och till vad pengarna får användas, det vill säga ändamålet med anslaget. Regeringen bestämmer sedan i sin tur hur stor del av anslaget som myndigheten får använda och de mer detaljerade villkoren för hur pengarna får användas.

Minst en gång per år utfärdar regeringen ett regleringsbrev för varje myndighet. I regleringsbrevet bestämmer regeringen bland annat hur mycket pengar varje myndighet får använda under året och vilka speciella villkor som gäller för hur anslaget får användas.

Källa: <https://forum.esv.se/globalassets/handledning-ar-pdf/basbok-hur-finansierar-statliga-myndigheter-sin-verksamhet.pdf>, sid. 21

Myndigheterna får alltså anslag tilldelade av regering och riksdag. Dessa anslag syns (förenklat) som saldon på konton i statens internbank, eller “affärssystem”, SIBS (Statens internbanks system)⁵. Det systemet sköts av Riksgälden, den statliga myndighet som har ansvar för statens centrala finansförvaltning.

Ekonomistyrningsverket beskriver det som att det är “Riksgälden som ansvarar för att betala ut myndigheternas anslag. [N]ormalt sett får en myndighet en tolfedel av sitt anslag för förvaltningsändamål till sitt räntekonto varje månad.”⁶

Språket är lätt att luras av då de flesta associerar en utbetalning med pengar. Men i detta fall är det inga pengar som “betalas ut” – eftersom privata bankpengar är saldon på konton i privata banker och centralbankspengar (svenska kronor) är saldon på bankernas konton i Riksbanken och sedlar och mynt. Saldon på konton i Riksgäldens interna affärssystem är inget av detta.

Myndigheternas saldon på deras räntekonton i SIBS uppdateras på daglig basis med myndigheternas in- och utbetalningar så att myndigheterna hela tiden vet hur stora belopp de har **rätt** att göra betalningar för.

⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/budgetlag-2011203_sfs-2011-203/

⁵ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/statens-internbanks-system---sibs/>

⁶ <https://forum.esv.se/globalassets/handledning-ar-pdf/basbok-hur-finansierar-statliga-myndigheter-sin-verksamhet.pdf> sid.

Riksgälden beskriver på sin webbplats myndigheternas räntekonton i SIBS på följande sätt.

Räntekontot är inte ett vanligt transaktionskonto, utan är ett konto i affärssystemet SIBS som visar hur stora disponibla medel myndigheten har. Kontot uppdateras med information om myndighetens in- och utbetalningar på daglig basis. Själva betalningarna gör myndigheterna själva i sina ramavtalsbanker. Saldona på räntekontona (tillsammans med eventuell kredit) visar hur stora belopp som är disponibla för myndigheterna att göra betalningar för inom ramen för tilldelade anslag.

Källa: <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/hantera-betalningar/rantekonto/>

Ramavtalsbanker är de banker som Riksgälden ingått ramavtal med (f.n. Swedbank och Danske bank)⁷ och där myndigheterna sedan har öppnat konton för att hantera sina in- och utbetalningar.

För att sammanfatta: Myndigheterna får inga pengar att spendera – bara instruktioner om hur mycket de får spendera (och på vad). Dessa instruktioner får sin giltighet och sina begränsningar från de lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som styr processen. Själva betalningarna gör myndigheterna själva i sina ramavtalsbanker.

⁷ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/ramavtal/betalningstjanster/ramavtal-2022-2026/>

4. HUR BETALAR MYNDIGHETERNA UTAN PENGAR?

Myndigheterna har som vi nyss visat konton hos ramavtalsbanker som används för deras in- och utbetalningar. Men hur används de? En ledtråd är det som Riksgälden skriver om kontona: "Saldot på dessa konton kan under dagen vara både positivt och negativt."⁸ Vi upprepar: Saldot kan vara både positivt och **negativt**, men bara under dagen – och alltså inte över natten. Varje dag startar myndigheternas konton på noll.

Detta beror på att svenska staten, i syfte att effektivisera hanteringen av statliga in- och utbetalningar, har centraliserat sin likviditetshantering:

*"Kärnan i den centrala likviditetshanteringen bygger på att alla myndigheters överskott eller underskott kvittas mot varandra och det totala över- eller underskottet hanteras centralt."*⁹

Och som vi snart ska se så betalar myndigheterna genom att tillfälligt övertrassera (skapa **negativa saldon på**) sina konton hos ramavtalsbankerna.

Pengarna som myndigheterna spenderar kommer ingenstans ifrån. Pengar **skapas** i samma ögonblick som en myndighet, med stöd i lagstiftningen, utför en betalning till den privata sektorn.

Detta kommer nu att illustreras och tydliggöras.

Den finansiella sektorns privat-offentliga samverkan (FSPOS) har genomfört en kartläggning av transaktionsflöden i finanssektorn, däribland av hur statliga in- och utbetalningar tekniskt går till. Det är denna kartläggning rapporten utgår från i sin beskrivning och illustration av betalningsflödet. Läsaren kommer löpande att finna utdrag ur FSPOS kartläggning, infällda som textrutor. Illustrationen sker genom bokföringsexempel där vi visar konteringarna som sker i de balansräkningar¹⁰ som berörs.

I kontoställningarna nedan ges varje betalning i ett flöde en egen färg. Pilar i samma färg visar transaktionens riktning, för att tydliggöra vilket konto som minskas och vilket som ökas. En heldragen pil visar en transaktion på en banks skuldsida, medan streckade pilar visar förändringar i tillgångar. Heldragna linjer utan pil förbinder konteringar med motsvarande motbokning. Prickade linjer förbinder en tillgång med motsvarande skuld, när det behövs för diskussionen eller för att visa hur tillgången uppstår. Inringade belopp och röda linjer diskuteras i texten eller har en förklaring i bilden.

⁸ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/statens-betalningsmodell/central-likviditetshantering/>

⁹ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/statens-betalningsmodell/central-likviditetshantering/>

¹⁰ En balansräkning består av tillgångar på vänster sida och skulder och eget kapital (nettoförmögenhet) på höger sida. Sidorna ska vara lika stora, de ska balansera.

5. HUR GÅR EN STATLIG UTbetalNING TILL?

När en myndighet spenderar, t.ex. när Försäkringskassan¹¹ (FK i rutorna nedan) betalar ut pension till en medborgare, så instruerar myndigheten sin ramavtalsbank att utföra en utbetalning.

1. Försäkringskassan skickar fil med information till Ramavtalsbank om att de vill göra en pensionsutbetalning till en medborgare som är pensionär och kund i en bank i Sverige. ([sic!]) Detta sker cirka 6-7 dagar innan utbetalning.

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden - Så funkar det, sid 17.

För enkelhetens skull antar vi att pensionären har sitt konto hos ramavtalsbanken (för att vi ska slippa beskriva hur privata banker gör betalningar mellan varandra, eftersom en beskrivning av detta inte är syftet med rapporten). **Banken ökar, på instruktion av Försäkringskassan, saldot på pensionärens konto och minskar saldot på Försäkringskassans konto.** Saldot på myndighetens konto var från början noll, så transaktionen innebär en övertrassering av myndighetens konto. Ökningen av saldot på pensionärens bankkonto innebär, per definition, att nya privata bankpengar skapas i detta ögonblick.

3a. Överföring sker från Försäkringskassans konto hos Ramavtalsbanken till Mottagarens konto hos samma bank. (Enligt statens ramavtal skall pengarna ha kommit in på Mottagarens konto senast dagen innan pensionsutbetalningsdagen, men är tillgängliga för Mottagaren först 00.01 utbetalningsdagen.)

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden - Så funkar det, sid 17.

Pensionären får genom pensionsutbetalningen ökade tillgångar utan att ge upp några andra tillgångar eller öka sina skulder – pensionärens nettoförmögenhet (eget kapital, EK) ökar.

Hur hanteras då det uppkomna negativa saldot på Försäkringskassans konto? Jo, staten har inte bara vanliga myndighetskonton hos ramavtalsbankerna, utan i varje ramavtalsbank finns även ett så kallat toppkonto som förs av Riksgälden dit saldon från myndigheternas konton förs över¹². Så, i nästa (omedelbara) steg konteras övertrasseringen av Försäkringskassans konto bort, genom att en **betalning görs från Riksgäldens toppkonto i banken till Försäkringskassans konto**. Information om betalningen

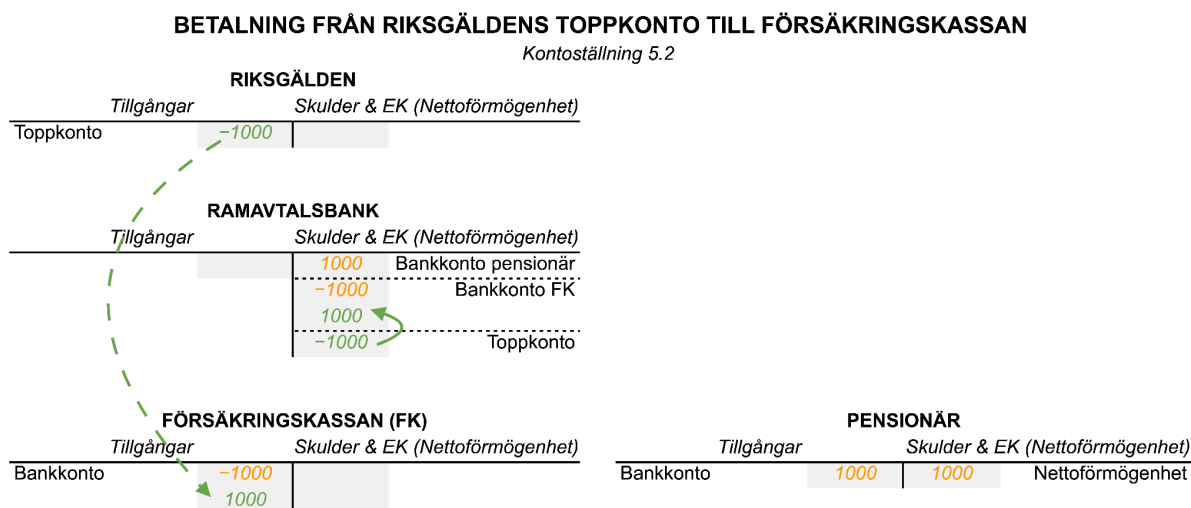
¹¹ Det är numera Pensionsmyndigheten som utför utbetalningar av pensioner, men det påverkar naturligtvis inte resonemanget.

¹² <https://www.riksgalden.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/statens-betalningsmodell/central-likviditetshantering/>

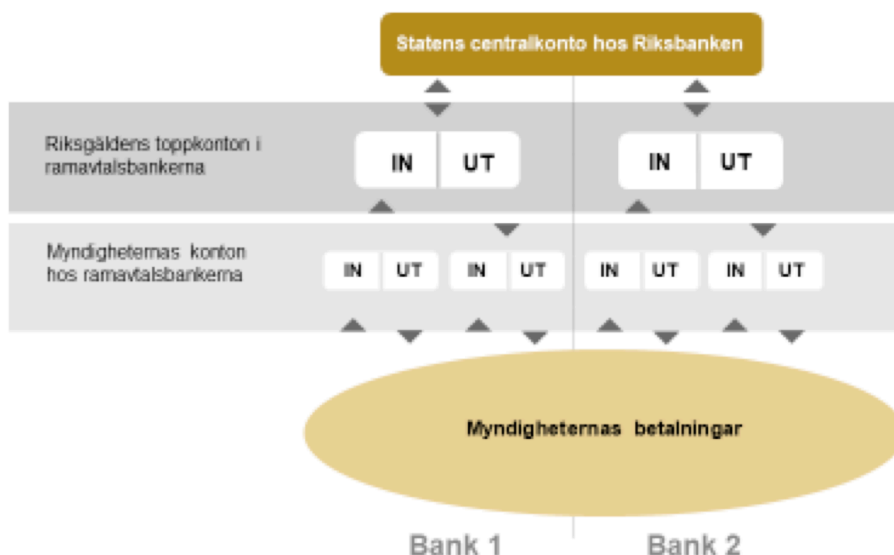
skickas till Riksgälden. Övertrasseringen flyttas således från Försäkringskassan till Riksgälden.

14. Överföring sker från Riksgäldens toppkonto hos samtliga Ramavtalsbanker till Försäkringskassans konto hos samma bank. Information om betalning SWIFT-meddelande (MT941) skickas till Riksgälden.

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden – Så funkar det, Version 7.0 mars 2017, sid 18

Överst i hierarkin i statens kontostruktur finner vi statens centralkonto som också förs av Riksgälden, men inte hos någon privat bank utan hos Riksbanken (där även bankerna har sina transaktionskonton med centralbankspengar).

Källa: <https://www.riksghalden.se/sv/var-verksamhet/statens-internbank/statens-betalningsmodell/central-likviditetshantering/>

För att reglera den skuld (övertrassering) Riksgälden har till ramavtalsbanken i vårt exempel, så initierar Riksgälden ett s.k. avvecklingsmeddelande i sitt interna system. Staten betalar den privata ramavtalsbanken genom en transaktion i Riksbankens betalningssystem, RIX.

RIX tar emot informationen om betalningen och **ökar saldot på ramavtalsbankens transaktionskonto hos Riksbanken (Reserver) samt minskar saldot på statens centralkonto hos Riksbanken (SCR)**, med vidare instruktion till banken att öka saldot på Riksgäldens toppkonto i ramavtalsbanken.

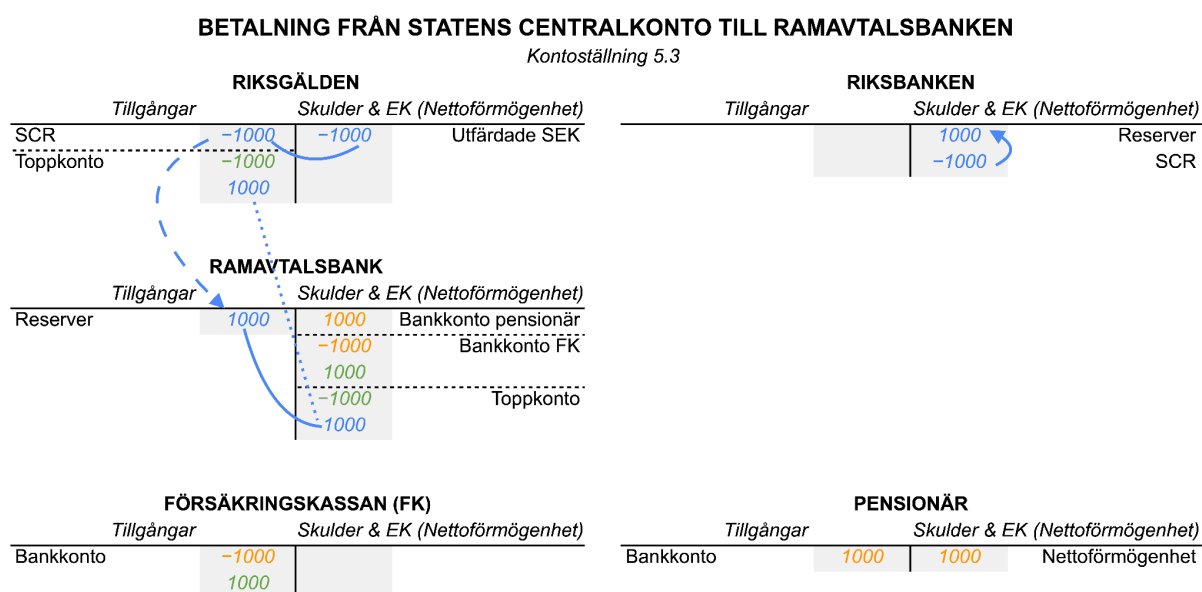
Ökningen av saldot på ramavtalsbankens transaktionskonto hos Riksbanken innebär per definition att nya centralbankspengar, eller svenska kronor, skapas av staten i detta ögonblick. Riksgälden har i och med övertrasseringen av statens centralkonto en kredit hos Riksbanken, men eftersom båda är statliga myndigheter så blir balansen noll för staten som helhet. Skulden som Riksgälden hade till ramavtalsbanken har reglerats med av staten nyutfärdade svenska kronor. Vi återkommer till detta resonemang senare i rapporten.

17. RIX tar emot informationen om betalningen och utför avveckling mellan Statens centralkonto (SCR), som innehas av Riksgälden, och samtliga Ramavtalsbanker. Pengar flyttas från Statens centralkonto i RIX till respektive Ramavtalsbankers konto i RIX. Bekräftelse MT097 om att avveckling skett genereras.

18. Efter bekräftelse från RIX att avveckling skett skickar SWIFT automatiskt betalningen (MT103) vidare till respektive Ramavtalsbank och skickar information MT012 till Riksgälden om att avveckling genomförts.

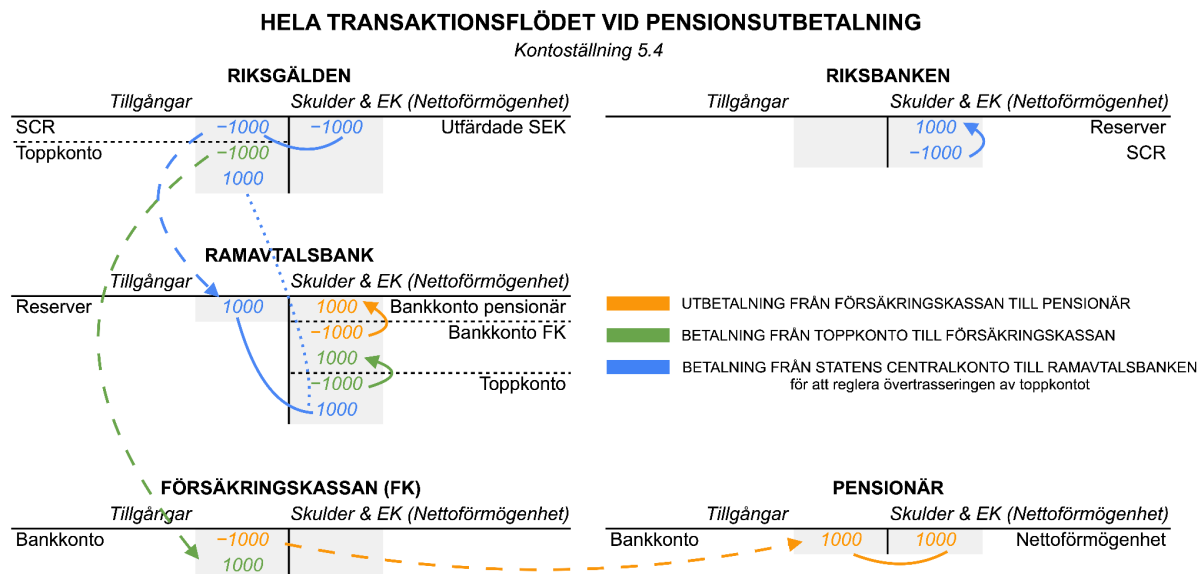
19. Överföring sker till Riksgäldens toppkonto hos Ramavtalsbanken vilket reglerar den skuld som Riksgälden har till banken. Detta sker senast 15.00 på pensionsutbetalningsdagen.

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden – Så funkar det, Version 7.0 mars 2017, sid 19

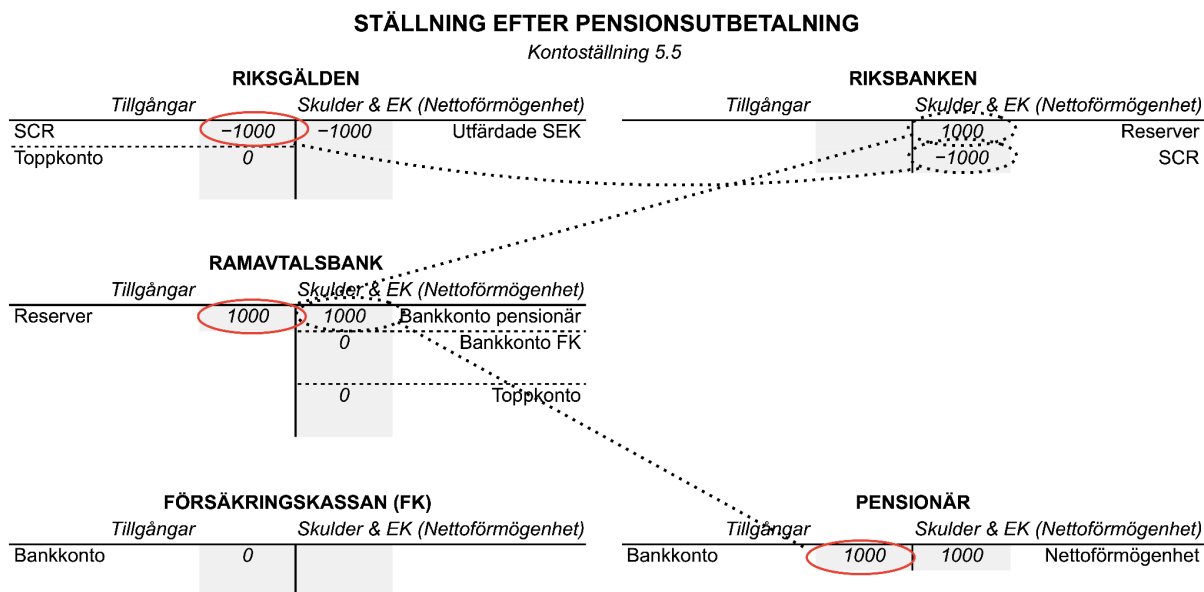

När man tittar på hela transaktionsflödet i en bild (nedan) så kan man enkelt följa flödet uppströms – från myndighetens utbetalning från sitt konto i ramavtalsbanken till pensionären, via Riksgäldens toppkonto, till statens utfärdande av svenska kronor när

saldot på ramavtalsbankens transaktionskonto hos Riksbanken (Reserver) ökas. Källan till det saldo som hamnar på pensionärens konto och som ökar pensionärens nettoförmögenhet är alltså statens utfärdande av svenska kronor.

Pensionsutbetalningen (eller mer generellt, en statlig utbetalning) slutar med att pensionären (betalningsmottagaren) har fått ett ökat saldo på sitt bankkonto, ramavtalsbanken har fått ett ökat saldo på sitt transaktionskonto hos Riksbanken (Reserver) och statens centralkonto, SCR, har fått ett minskat saldo.

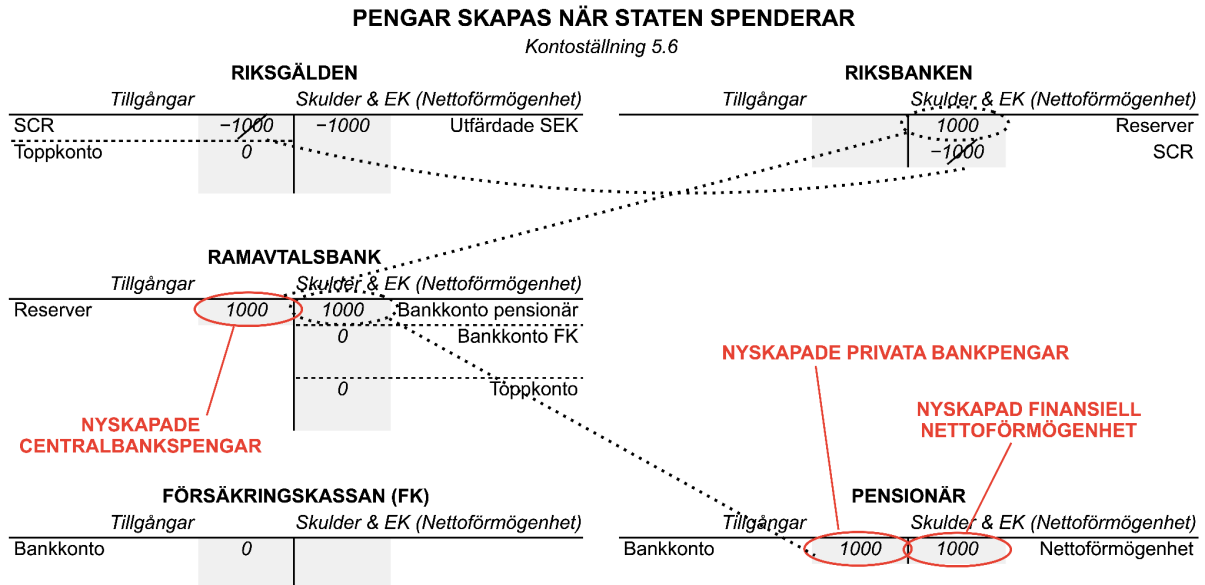

Privata bankpengar är saldon på bankkonton i privata banker. Som vi nu har sett i vår genomgång av de transaktioner som sker när staten utför en betalning så leder transaktionerna till att saldot på betalningsmottagarens konto ökar, utan att saldot på någon annans bankkonto i någon privat bank minskar. Följaktligen skapas privata bankpengar när staten spenderar.

Centralbankspengar är saldon på de privata bankernas konton hos Riksbanken (Reserver) samt sedlar och mynt. Transaktionerna visar att även dessa saldon ökar när staten spenderar. Följaktligen skapas även centralbankspengar när staten spenderar.

Betalningsmottagaren har fått mer pengar på sitt bankkonto utan att ha lånat några pengar eller ha sålt någon finansiell tillgång. Dennes finansiella nettoförmögenhet har alltså ökat.

Mer generellt kan vi uttrycka det som att både privata bankpengar och centralbankspengar skapas när staten spenderar och även att den privata sektorns finansiella nettoförmögenhet ökar.

6. HUR GÅR EN SKATTEINBETALNING TILL?

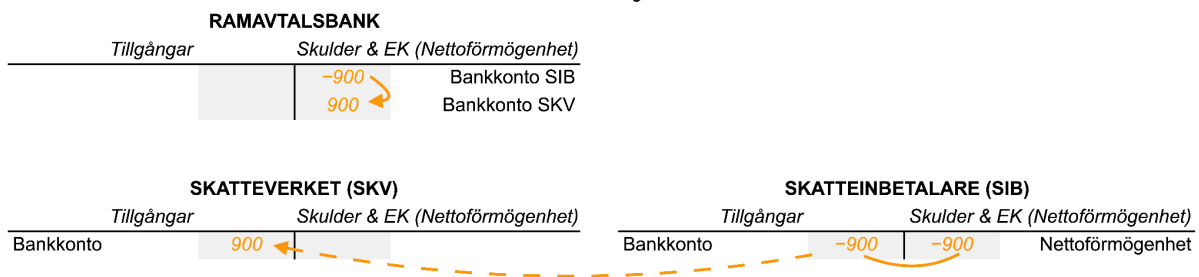
Enkelt beskrivet? På samma sätt som statliga utbetalningar, fast tvärtom.

Processen för hur medel flyttas från skatteinbetalarens konto till Skatteverkets konto är dock lite mer komplicerad än exemplet med pensionsutbetalningen ovan. Detta beror på att Bankgirot är involverat och att betalningen från skatteinbetalarens konto till Skatteverkets konto därför kommer att gå via RIX.

Avsikten med denna rapport är inte att förklara hur banksystemet fungerar, så vi startar förklaringen där **skatteinbetalarens saldo har minskat och saldot på Skatteverkets konto hos verkets ramavtalsbank har ökat**. Skatteinbetalaren har alltså gjort en betalning till Skatteverket.

INBETALNING FRÅN SKATTEINBETALARE TILL SKATTEVERKET

Kontoställning 6.1

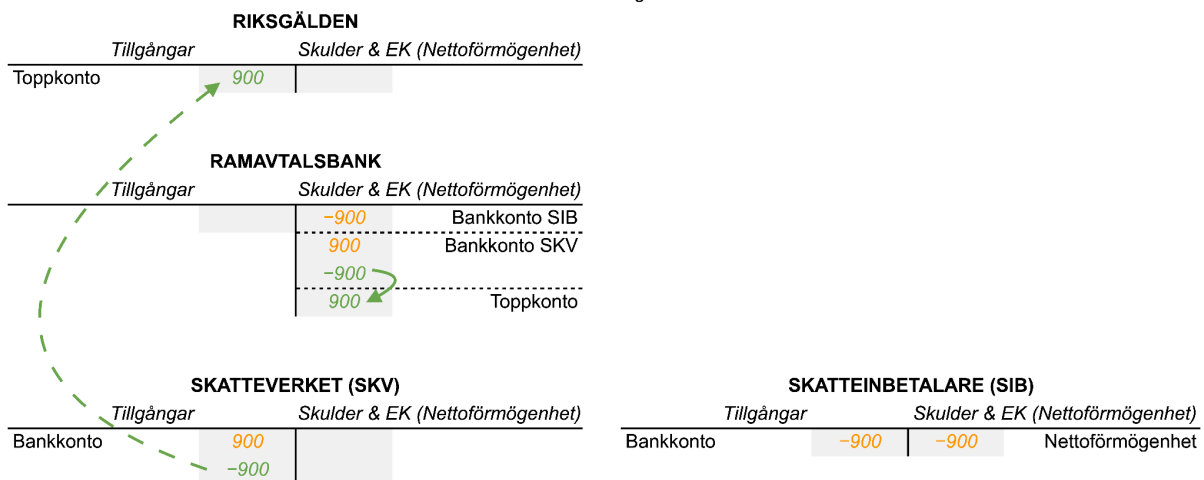
Nu sker (omedelbart) en **betalning från Skatteverkets konto i ramavtalsbanken till Riksgäldens toppkonto** i samma bank. Detta nollställer Skatteverkets konto igen.

14. Överföring sker från Skatteverkets konto hos Skatteverkets ramavtalsbank till Riksgäldens toppkonto hos samma bank. Information om betalning (MT941) skickas till Riksgälden. (Detta sker klockan 14.30.)

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden – Så funkar det, Version 7.0 mars 2017, sid 35

BETALNING FRÅN SKATTEVERKET TILL RIKSGÄLDENS TOPPKONTO

Kontoställning 6.2

Nästa steg är att Riksgäldens toppkonto i den aktuella ramavtalsbanken ska tömmas – saldot på toppkontot speglar en skuld som ramavtalsbanken har till Riksgälden, och

denna skuld ska nu ska regleras. Det sker genom att **saldot på ramavtalsbankens konto hos Riksbanken minskas** och **saldot på statens centralkonto hos Riksbanken ökas**. Att saldot på ramavtalsbankens konto (Reserver) minskar innebär, per definition, att mängden centralbankspengar minskar. I samma transaktion så minskar, efter en kedja av transaktioner (från skatteinbetalarens konto, till Skatteverkets konto till Riksgäldens toppkonto) även mängden privata bankpengar.

16. Skatteverkets ramavtalsbank initierar i sina interna system ett SWIFT-meddelande (avvecklingsmeddelande) MT103 ställt till Riksgälden med leverans under förutsättning av verkställd avveckling i RIX. Detta görs för att reglera den skuld som Skatteverkets ramavtalsbank har till Riksgälden.

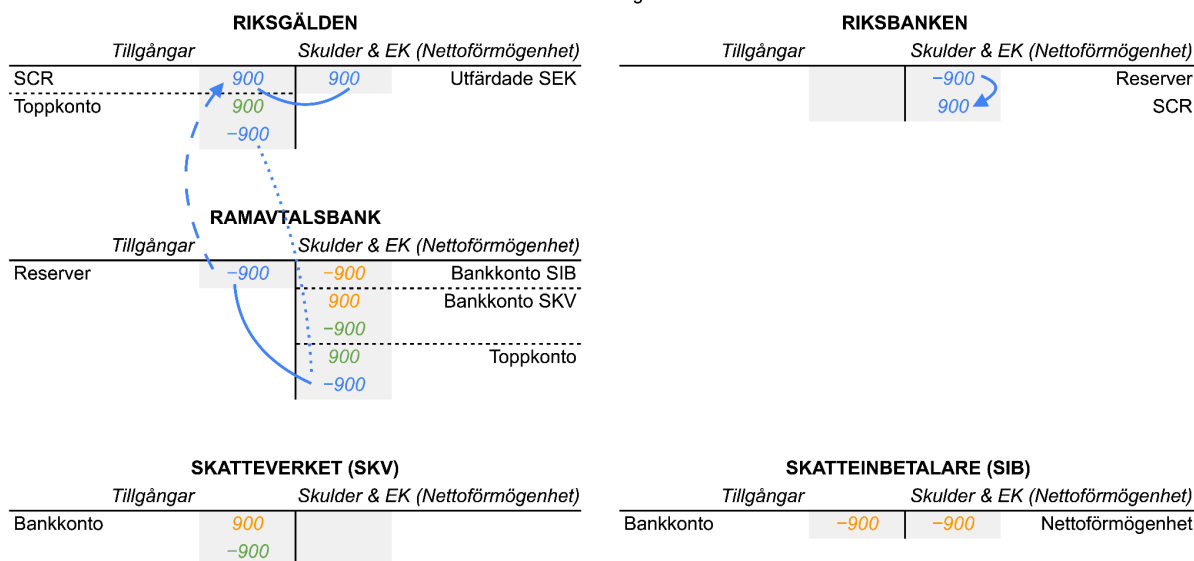
17. SWIFT tar emot information om betalningen som läggs i vänteläge i avvaktan på avveckling i RIX och skickar en kopia av betalningen (MT096) till RIX.

18. RIX tar emot informationen om betalningen och utför avveckling mellan Skatteverkets ramavtalsbank och Statens centralkonto (SCR), som innehas av Riksgälden. Pengar flyttas från Skatteverkets ramavtalsbanks konto i RIX till Statens centralkonto i RIX. (Detta sker senast klockan 15.00.)

Källa: FSPOS, Svenska Betalningsflöden – Så funkar det, Version 7.0 mars 2017, sid 35–36

BETALNING FRÅN RAMAVTALSbanken TILL STATENS CENTRALKONTO

Kontoställning 6.3

Skatteinbetalningen slutar alltså med att skatteinbetalaren har fått ett minskat saldo på sitt bankkonto, ramavtalsbanken har fått ett minskat saldo på sitt transaktionskonto i Riksbanken (Reserver) och statens centralkonto SCR har fått ett ökat saldo.

STÄLLNING EFTER SKATTEINBETALNING

Kontoställning 6.4

RIKSGÄLDEN			RIKSBANKEN		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR	900	900		-900	Reserver
Toppkonto	0			900	SCR
		Utfärdade SEK			

RAMAVTALSBANK		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver	-900	-900
	0	Bankkonto SIB
		Bankkonto SKV
	0	Toppkonto

SKATTEVERKET (SKV)			SKATTEINBETALARE (SIB)		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Bankkonto	0		Bankkonto	-900	Nettoförmögenhet

Både mängden centralbankspengar (de privata bankernas saldo på deras transaktionskonton hos Riksbanken) och mängden privata bankpengar (saldon på konton i privata banker) har minskat. Pengarna har raderats. Saldot på skatteinbetalarens konto har minskat utan att något lån har återbetalats och utan att någon ny finansiell tillgång har tillkommit – privata sektorns finansiella nettoförmögenhet har således minskat (jämför med hur den finansiella nettoförmögenheten ökade i privat sektor när staten spenderade).

PENGAR RADERAS NÄR BETLANINGAR GÖRS TILL STATEN

Kontoställning 6.5

RIKSGÄLDEN			RIKSBANKEN		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR	900	900		-900	Reserver
Toppkonto	0			900	SCR
		Utfärdade SEK			

RAMAVTALSBANK		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver	-900	-900
	0	Bankkonto SIB
		Bankkonto SKV
	0	Toppkonto

SKATTEVERKET (SKV)			SKATTEINBETALARE (SIB)		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Bankkonto	0		Bankkonto	-900	Nettoförmögenhet

RADERADE
CENTRALBANKSPENGAR

RADERADE PRIVATA BANKPENGAR

RADERAD FINANSIELL
NETTOFÖRMÖGENHET

Slutsatsen efter att ha gått igenom transaktionerna som sker när staten spenderar respektive tar emot betalningar är att **statligt spenderande skapar pengar och inbetalningar till staten raderar pengar** – både privata bankpengar och centralbankspengar.

7. VAD HÄNDER SEDAN?

Utbetalningar av pensioner och skattebetalningar utgör naturligtvis inte alla transaktioner som förekommer: Alla in- och utbetalningar till och från samtliga myndigheter samlas, på det sätt som beskrivs ovan, på statens centralkonto, SCR.

Det absolut vanligaste är att en stat över tid (säg sedan valutans införande) har betalat ut mer än den har krävt tillbaka i skatter och därmed har ett ackumulerat underskott. Vi kan illustrera med ett bokföringsexempel med siffror hur ett ackumulerat statligt underskott kommer till och hur balansräkningarna då ser ut.

STATLIGT UNDERSKOTT

Kontoställning 7.1

RIKSGÄLDEN				RIKSBANKEN				
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		
SCR	Utbetalning	-1000	-1000	Utbetalning	Utfärdade SEK	1000	Utbetalning	Reserver
	Inbetalning	900	900	Inbetalning		-900	Inbetalning	
Utgående balans		-100	-100	Utgående balans		-1000	Utbetalning	SCR
						900	Inbetalning	
				Utgående balans		0	Utgående balans	

BANK				PRIVAT SEKTOR				
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		
Reserver	Utbetalning	1000	1000	Utbetalning	Bankkonton	1000	Utbetalning	Förmögenhet
	Inbetalning	-900	-900	Inbetalning		-900	Inbetalning	
Utgående balans		100	100	Utgående balans		100	100	Utgående balans

Konsoliderat – dvs. om vi slår samman Riksgäldens och Riksbankens balansräkningar (föreställ dig att du lägger Riksgäldens och Riksbankens t-konton nedan över varandra) – så har det ackumulerade statliga underskottet resulterat i att staten sammantaget har ett negativt saldo och ett positivt saldo på skuldsidan i sin balansräkning.

STÄLLNING EFTER UNDERSKOTT

Kontoställning 7.2

RIKSGÄLDEN				RIKSBANKEN			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR		-100	-100	Utbetalning	Utfärdade SEK	100	Reserver
						-100	SCR

BANK				PRIVAT SEKTOR			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver		100	100	Bankkonton		100	100
							Nettoförmögenhet

Vad representerar dessa saldon?

Det positiva saldot, Reserver 100, är en bokföringsmässig skuld (jmf. eng. "liability") till bankerna – men det är ingen skuld i bemärkelsen lån. Skulden har inte uppstått därför att staten har fått något av bankerna som den ska betala tillbaka. Faktum är att om staten skulle försöka betala tillbaka "skulden" till bankerna, genom att öka saldot på bankernas konton, så ökar skulden – i stället för att minska, vilket ju är det normala om man betalar till någon som man har en skuld till.

Det är staten som är valutautgivare och som har skapat saldon på bankernas konton genom att ge ut svenska kronor. Skulden representerar istället ett åtagande från statens sida att acceptera saldot som betalning till staten. Svenska kronor är statens skuldsedlar, det som på engelska benämns IOU. "I owe you" att acceptera svenska kronor som betalning till staten (av t.ex. skatter). Därför har staten ingen användning för svenska kronor: När skulle den behöva betala sig själv för någonting?

Det negativa saldot, Utfärdade SEK -100, skulle nog de flesta välja att kalla "negativt eget kapital" eller "negativ nettoförmögenhet" (eng. "negative net worth"), och det skulle bokföringsmässigt vara helt korrekt. En valutautgivande stat skapar sin valuta, sina skuldsedlar – centralbankspengar – genom att minska sitt eget kapital. Denna rapport författare tycker dock att både "kapital" och "förmögenhet" dåligt beskriver vad det negativa saldot egentligen betyder för en valutautgivare.

En valutautgivare varken "har" eller "inte har" sin egen valuta. Svenska kronor kan inte existera som en tillgång, som kapital, i svenska statens balansräkning – svenska kronor existerar bara som saldon på bankernas transaktionskonton eller som sedlar och mynt i cirkulation. Ett annat sätt att se på det är att staten är oändligt förmögen i svenska kronor, precis som ICA är oändligt förmögen i "stammispoäng" – staten står aldrig inför någon risk att dess svenska kronor skulle ta slut. Staten är utgivaren av dem.

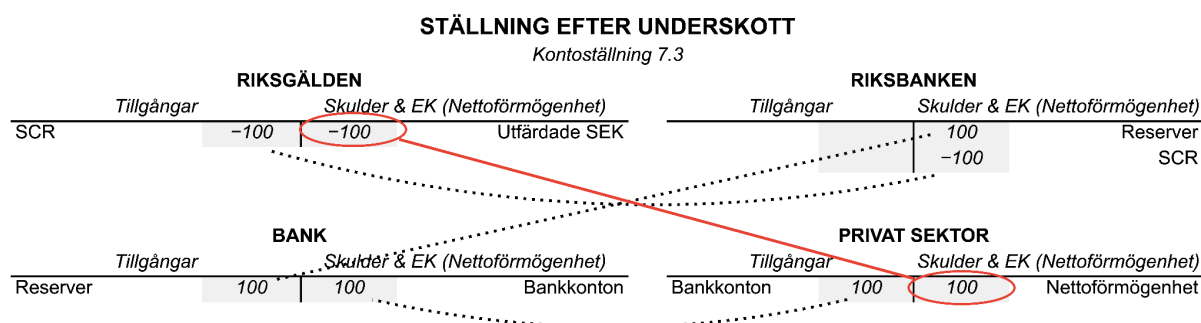
För svenska staten, som valutautgivare, beskrivs det negativa saldot på skuldsidan bäst som mängden utfärdade svenska kronor. Det antal svenska kronor som staten har skapat genom att spendera och som ännu inte har raderats av skatter (eller avgifter, tullar, avsättningar, etc.).

Otvivelaktigt är det ett negativt saldo på höger sida i balansräkningen. Betyder det att någon extern part är skyldig staten svenska kronor?

Ja, på sätt och vis. Det är en latent skuld till staten för den privata sektorn, främst i form av en latent skatteskuld. Och omvänt är det en fordran som den privata sektorn har på staten att acceptera de svenska kronorna som betalning till staten.

Om staten bestämmer att alla svenska kronor den har skapat genom alla tiders underskott ska raderas genom skatter så blir privata sektorn, med hot om böter, fängelse och ekonomisk ruin, tvungen att betala tillbaka hela sin nettoförmögenhet i svenska kronor till staten.

För det är precis vad det är. Statens ackumulerade under- och överskott, dvs. alla utfärdade svenska kronor, är privata sektorns finansiella nettoförmögenhet i svenska kronor (illustrerat i rött nedan).

Som parentes kan nämnas att den enda andra källan – utöver statliga underskott – till de saldon vi har på våra bankkonton är de privata bankerna. När privata banker köper något av den privata sektorn (undantaget andra banker) så skapas nya saldon på den privata sektorns bankkonton, dvs. privata bankpengar. Det banker köper är till allra största del skuldebrev i samband med att de beviljar lån. Vi vet att bankerna vill ha tillbaka det de har "lånat ut" – ett privat banklån är ingen latent skuld, utan en skuld i den vanliga bemärkelsen. Den del av de privata bankpengarna som är skapad av privata krediter kan därmed inte anses vara någon finansiell nettoförmögenhet för privat sektor

som helhet, därför att den enes tillgång är den andres skuld (t.ex. ett kontosaldo eller ett banklån).

För att summera:

Ett statligt underskott innebär att staten under en period har skapat mer svenska kronor genom att spendera än den har raderat genom att kräva in skatter och andra betalningar.

Detta innebär inte att staten, som helhet, har ådragit sig någon skuld som ska återbetalas. Riksgälden har visserligen lånat av Riksbanken, men eftersom båda är statliga myndigheter är detta ingen skuld ur den konsoliderade statens perspektiv.

Staten är inte skyldig den privata sektorn – inklusive bankerna – något, förutom att acceptera utfärdade svenska kronor som betalning till staten. Och omvänt så har den privata sektorn en fordran på staten att acceptera svenska kronor som betalning.

För den privata sektorn, "skattebetalarna", innebär statens ackumulerade underskott, eller annorlunda uttryckt, den privata sektorns finansiella nettoförmögenhet i svenska kronor, en latent skatteskuld. Men bara en galen eller okunnig stat skulle kräva tillbaka alla svenska kronor den hittills har gett ut.

För staten kan ackumulerade underskott inte bli finansiellt ohållbara, och de är inget som staten kan betala tillbaka. Vem skulle staten betala till? Vi har ju kommit fram till att staten inte är skyldig någon svenska kronor. Och om staten betalar ut mer svenska kronor till privat sektor så ökar det statliga underskottet.

Staten har betalat sina utgifter genom att skapa pengar. Privat sektor har fått betalt för det som den har sålt, eller till exempel fått sin statliga pension utbetald, utan att staten har dragit på sig några skulder.

Staten behöver ingen finansiering. Staten är valutautgivare och betalar genom att öka saldon på konton – som vi har redogjort för ovan helt baserat på myndigheters och branschorganisationers egna och noggranna tekniska beskrivningar av hur statliga betalningar går till. Statens underskott finansieras i samma ögonblick som det uppstår, genom pengaskapande.

8. VARFÖR EMITTERAR OCH SÄLJER DÅ STATEN STATSOBLIGATIONER OCH ANDRA STATSPAPPER?

Om statens underskott redan är finansierat, varför emitterar och säljer staten ändå statspapper?

Kort och gott därför att lagstiftningen tvingar staten att göra detta – en lagstiftning som precis som all lagstiftning är självpåtagen. Lagstiftningen säger att Riksbanken inte får lämna krediter till "staten", så Riksgälden får inte övertrassera sitt konto hos Riksbanken under längre tid. Resonemanget bakom denna lagstiftning behandlas inte i denna rapport.

Riksbankslagen, lag (SFS 2022:1568) om Sveriges riksbank

1 kap.

6 § Riksbanken får inte lämna krediter till eller förvärva skuldförbindelser direkt från

1. staten, kommuner, regioner eller kommunalförbund eller juridiska personer som staten, regioner, kommuner eller kommunalförbund, var för sig eller tillsammans, har ett direkt eller indirekt rättsligt bestämmande inflytande över, eller [2...].

Riksbanken får dock [1...]

2. lämna staten sådana krediter som avses i 3 kap. 3 § andra stycket, och [3...].

3 kap.

3 § Riksbanken får, i fråga om bankens system för avveckling av betalningar,

1. ta emot inlåning från deltagarna, och

2. mot betryggande säkerhet lämna kortfristiga krediter i svenska kronor till deltagarna i syfte att främja systemets funktionssätt.

En kredit enligt första stycket 2 får lämnas till Riksgäldskontoret om den

1. inte löper längre än 24 timmar, och

2. är förenlig med de åtaganden som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Riksgäldskontoret behöver inte ställa säkerhet.

Artikel 123 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

1. Det är förbjudet för Europeiska centralbanken och medlemsstaternas centralbanker (härefter kallade "nationella centralbanker") att ge unionens institutioner, organ eller byråer, centrala, regionala, lokala eller andra myndigheter, andra offentligt rättsliga organ eller offentliga företag i medlemsstaterna rätt att övertrassera sina konton eller att ge dem andra former av krediter; [...].

9. VAD HÄNDER VID UTGIVNING OCH FÖRSÄLJNING AV STATSPAPPER?

Vi visar nu vad som bokföringsmässigt händer när staten säljer statspapper, alltså hur förfarandet påverkar de olika aktörerna i ekonomin. För att göra det så återgår vi till vårt bokföringsexempel med siffror som visar ett statligt underskott, där utbetalningarna från staten under en period har överstigit inbetalningarna till denna.

STATLIGT UNDERSKOTT

Kontoställning 9.1

RIKSGÄLDEN				RIKSBANKEN			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR	Utbetalning	-1000	-1000		1000	Utbetalning	Reserver
	Inbetalning	900	900		-900	Inbetalning	
Utgående balans		-100	-100	Utgående balans		-1000	SCR
					900	Inbetalning	
				Utgående balans	0		Utgående balans

BANK				PRIVAT SEKTOR			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver	Utbetalning	1000	1000	Bankkonton	Utbetalning	1000	1000
	Inbetalning	-900	-900		Inbetalning	-900	-900
Utgående balans		100	100	Utgående balans		100	100

Vi rensar bort transaktionerna och tittar på enbart ställningen.

STÄLLNING EFTER UNDERSKOTT

Kontoställning 9.2

RIKSGÄLDEN				RIKSBANKEN			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR		-100	-100		100		Reserver
					-100		SCR

BANK				PRIVAT SEKTOR			
Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar		Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver		100	100	Bankkonton		100	100
							Nettoförmögenhet

Det är det negativa saldot längst upp till vänster som ska bort, SCR -100, därför att det som vi sett är förbjudet enligt lag att låta det negativa saldot finnas kvar på statens centralkonto (eftersom det betraktas som en kredit från Riksbanken¹³).

Vi minns från beskrivningarna av betalningsflödet att betalningar från statens centralkonto till bankerna skapar saldon på bankernas transaktionskonton (Reserver) och ett negativt saldo på statens centralkonto (som sköts av Riksgälden). För att få bort denna olagliga "kredit" behöver Riksgälden förmå bankerna att göra sig av med dessa reserver till statens centralkontos (SCR:s) fördel. För att få bankerna att göra detta så behöver Riksgälden erbjuda bankerna en annan tillgång. Riksgälden skapar en sådan tillgång genom att emittera statspapper.

Det är alltså Riksgälden som säljer statspapper, främst vid schemalagda och regelbundna tillfällen¹⁴, till ett antal utvalda banker, så kallade återförsäljare¹⁵. Dessa återförsäljare köper statspapper av Riksgälden genom att betala med de medel som finns på deras

¹³ Se faktaruta på sid 17 - Lag (2022:1568) om Sveriges riksbank

¹⁴ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-upplaning/emissioner/auktioner---sa-gar-det-till/>

¹⁵ <https://www.riksdagen.se/sv/var-verksamhet/statens-upplaning/emissioner/aterforsaljare/>

transaktionskonton hos Riksbanken (Reserver). I utbyte mot dessa medel får bankerna istället elektroniska noteringar om innehav av statspapper för motsvarande värde på sina värdepapperskonton i RIX (dessa konton förs i RIX som är Riksbankens betalningssystem, men de återfinns inte i Riksbankens balansräkning, utan i Riksgäldens).

UTGIVANDE AV STATSPAPPER
Kontoställning 9.3

RIKSGÄLDEN		RIKSBANKEN	
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)
SCR	-100	Reserver	100
	100	-100	-100
	100	100	100
		-100	SCR
		100	
BANK		PRIVAT SEKTOR	
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)
Reserver	100	Bankkonton	100
-100	100	100	100
100			Nettoförmögenhet
Statspapper			

Rensat för transaktioner så får vi följande ställning.

STÄLLNING EFTER UTGIVANDE AV STATSPAPPER
Kontoställning 9.4

RIKSGÄLDEN		RIKSBANKEN	
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)
SCR	0	Reserver	0
	-100	0	0
	100	0	SCR
BANK		PRIVAT SEKTOR	
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)
Reserver	0	Bankkonton	100
0	100	100	100
100			Nettoförmögenhet
Statspapper			

Enkelt uttryckt så skulle man kunna säga att Riksgälden förmår bankerna (återförsäljarna) att flytta sina centralbankspengar, sina svenska kronor, som staten utfärdade när den under en period nettospenderade, till statligt garanterade överlåtbara fasträntekonton. För det är en bra beskrivning av vad statspapper är – precis som fasträntekonton så ger statspapper en ränta över en bestämd tid och när tiden löper ut får man tillbaka insatt kapital.

Vi har redan kommit fram till att statens nettospenderande skapar saldon både på bankernas transaktionskonton hos Riksbanken (Reserver eller centralbankspengar eller svenska kronor) och på konton i privata banker (privata bankpengar) och att detta inte innebär att staten som helhet lånar svenska kronor.

Så det finns ingen skuld som behöver finansieras genom försäljning av statspapper. Försäljningen ger inte heller staten något att använda som den annars inte har – staten är utgivare av det som den sägs låna. Det är helt enkelt inget lån. Det är inte heller fråga om någon finansiering. Det är en åtgärd för att följa den lagstiftning man själv har valt att ha.

Staten spenderar genom att öka saldot på bankernas transaktionskonton hos Riksbanken – genom pengaskapande, inte genom lån. Sedan säljer staten statspapper som köps med de saldon som staten redan har skapat.

Jämför aktörernas balansräkningar före och efter utgivningen av statspapper.

STÄLLNING EFTER UTGIVANDE AV STATSPAPPER (efter underskott)
Kontoställning 9.5

RIKSGÄLDEN			RIKSBANKEN		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR	-100	-100	Utfärdade SEK	100	Reserver
				-100	SCR

BANK			PRIVAT SEKTOR		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver	100	100	Bankkonton	100	100
		Bankkonton			Nettoförmögenhet

STÄLLNING EFTER UTGIVANDE AV STATSPAPPER
Kontoställning 9.6

RIKSGÄLDEN			RIKSBANKEN		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
SCR	0	-100	Utfärdade SEK	0	Reserver
		100	Statspapper	0	SCR

BANK			PRIVAT SEKTOR		
Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)		Tillgångar	Skulder & EK (Nettoförmögenhet)	
Reserver	0	100	Bankkonton	100	100
Statspapper	100				Nettoförmögenhet

Innan statspapper ges ut (se ovan, **Ställning före utgivande av statspapper**) så har

- privata sektorn en latent skuld till Riksgälden (den latent skatteskuld som vi har diskuterat tidigare i rapporten och som också är den privata sektorns nettoförmögenhet i svenska kronor),
- Riksgälden en skuld till Riksbanken (den tidigare diskuterade olagliga krediten från Riksbanken),
- Riksbanken en skuld till bankerna (bankernas kontosaldo, reserver, är ju bankernas fordran på Riksbanken), och
- bankerna en skuld till övriga privata sektorn (den övriga privata sektorns kontosaldo är ju dess fordran på bankerna).

Efter det att statspapper ges ut (se ovan, **Ställning efter utgivande av statspapper**) så har privat sektor en latent skuld till Riksgälden som har en skuld till bankerna som har en skuld till den övriga privata sektorn.

Och om vi konsoliderar Riksgälden och Riksbanken så har, i båda fallen, privat sektor en latent skuld till staten som har en skuld till bankerna som har en skuld till den övriga privata sektorn. Utgivningen av statspapper förändrar inget viktigt.

Kommer staten någonsin att ha något finansiellt behov av att kräva in den latent skatteskulden? Nej, såklart inte. Staten betalar för sig genom att skapa pengar.

Kommer staten någonsin att få några finansiella besvär med att betala bankerna när löptiden på något statspapper går ut? Nej, såklart inte. Det är enkelt för staten att göra det genom att minska saldot på bankernas värdepapperskonton i RIX och öka dem igen på bankernas transaktionskonton hos Riksbanken (också i RIX). Detta är lika lätt som det är för din bank att föra tillbaka pengarna till ditt lönekonto när löptiden på ditt fasträntekonto löper ut.

10. SAMMANFATTNING

Vi har i rapporten endast använt svensk lagstiftning, information från svenska myndigheter, och en beskrivning av transaktionsflöden gjord av *Finansiella Sektorns Privat-Offentliga Samverkan (FSPOS)* för att visa att:

När svenska staten spenderar så skapas de medel som används av privata sektorn för att betala skatter och köpa statspapper av staten.

Både myndigheternas konton i de privata bankerna och statens centralkonto hos Riksbanken börjar varje dag på noll. Myndigheterna börjar sedan utföra betalningar och ta emot inbetalningar. Flödena kvittas mot varandra, först via Riksgäldens toppkonton i ramavtalsbankerna och sedan via statens centralkonto.

Om saldot på statens centralkonto är negativt vid dagens slut så innebär det att staten, netto, har skapat svenska kronor den dagen. Privata sektorns nettoförmögenhet har ökat och staten har haft ett underskott.

Underskottet är ingen skuld och kan i vilket fall som helst, som vi har visat, inte betalas bort – tvärtom, underskottet ökar när staten betalar.

Staten (och EU) har satt upp regler för sig själv som säger att saldot på statens centralkonto inte får vara negativt. Staten utför därför transaktioner med privat sektor för att nollställa saldot. Detta sker genom utfärdande och försäljning av statspapper. På så sätt kan Riksgälden byta sitt negativa saldo på statens centralkonto mot en av lagstiftningen godkänd skuld i balansräkningen, och på så sätt uppfylla den självpåtagna lagstiftningens krav.

11. SLUTSATSER

- Sverige är en självfinansierande stat, eftersom staten skapar det betalningsmedel som den använder för sina utgifter. *Se avsnitt 4–5.*
- Skatter finansierar inte staten, eftersom skattebetalningar endast medför att pengar raderas. *Se avsnitt 6.*
- Staten lånar inte svenska kronor, eftersom dessa är fordringar på staten och därmed inte är användbara för staten själv. *Se avsnitt 7–9.*

Fråga er själva om det under de förutsättningar som beskrivits i denna rapport, är vettigt att:

- Utforma finanspolitiska ramverk under antagandet att staten finansieras av skatter och lånar till underskott.
- Utforma statsbudgeten utifrån antagandet att svenska kronor är en begränsad resurs för staten som måste tas in via skatter och lån.
- Skilja på statlig "konsumtion" och statliga "investeringar" och säga att det ena lämpar sig för "lånefinansiering" men inte det andra.
- Budgetera för statliga överskott för att staten ska spara svenska kronor till en tidpunkt när de kan behövas bättre.
- Vara rädd för att marknaden inte ska vilja låna ut pengar till staten.
- Vara rädd för att statsskulden kan bli för stor ur finansieringssynpunkt.
- Visa särskild hänsyn till dem som betalar mest skatt för att de behövs för att finansiera staten.
- Utforma pensionssystemet baserat på en oro för hur staten ska ha råd, i finansiella termer, att betala ut framtida pensioner.
- Föreslå privatisering av till exempel infrastrukturprojekt för att staten inte "har råd" att finansiera allt som den skulle vilja.

12. FÖRFATTARNAS SLUTKOMMENTARER

I detta avslutande avsnitt ger sig författarna utrymme att lite friare diskutera samhällsdebatten i förhållande till kunskapsnivån om det monetära systemet.

Varför menar de flesta ekonomer och politiker att skatter finansierar staten och att staten finansierar ett eventuellt underskott genom att låna svenska kronor från den privata sektorn? Och varför uttrycker sig myndigheter och tjänstemän ofta på samma sätt – som t.ex. Riksgälden som menar att den ger ut och säljer statspapper för att “finansiera underskott i statsbudgeten”? Vi har ju sett tydligt att detta inte stämmer.

Svaret på frågan är nog att det handlar om okunskap till följd av att statens betalningar inte är ett område som nationalekonomin har ägnat särskilt mycket eftertanke åt. Den okunskapen hoppas vi hjälpa till att råda bot på med denna rapport. Olyckligtvis är det så att den etablerade skolan inom nationalekonomi, den som är etablerad på alla svenska universitet och högskolor, har fått detta om bakfoten. Otaliga ekonomer har därför blivit felutbildade. Det har helt enkelt, av någon anledning, inte varit ett fokus för nationalekonomin att ägna tid åt att studera hur statens betalningar går till, och nationalekonomin har därför inte kommit att ifrågasätta sin egen verklighetsbeskrivning.

En annan förklaring skulle kunna vara en vilja att fortsätta att beskriva det som sker som finansieringsåtgärder trots vetskapen om att beskrivningen inte stämmer. Men vi kan ju i alla fall hoppas att det är en väl cynisk teori.

Myndighetsspråket (som kan förstärka eventuell okunskap) kan också vara en följd av hur t.ex. Riksgälden, från sitt perspektiv, definierar att “finansiera underskott i statsbudgeten”. Lagstiftningen ställer krav på att Riksgälden ska finansiera ett negativt saldo på statens centralkonto. Ett underskott i statsbudgeten leder till ett negativt saldo på statens centralkonto och detta måste finansieras, alltså måste ett underskott i statsbudgeten finansieras.

Somliga kommer kanske att invända mot rapportens slutsatser med att även om det är sant att staten skapar pengar när den spenderar så är försäljning av statspapper till den privata sektorn viktig. Viktig därför att den eliminerar den inflation som hade följt av ett statligt underskott i avsaknad av försäljning av statspapper till den privata sektorn. Det underliggande argumentet är då att ”mer pengar” är inflationsdrivande men inte ”mer statspapper”.

De kanske skulle lägga till att det därför inte är någon vits att ens diskutera frågan om huruvida skatter finansierar staten eller huruvida staten lånar. Inflationen som skulle följa av att vi inte hanterar ekonomin som om skatter finansierar staten och att staten lånar pengar, den skulle krossa oss. Det skulle därför vara en bortkastad ansträngning att beskriva verkligheten.

Rapportförfattarna anser att även om resonemanget skulle stämma så finns det ett självändamål med en korrekt informerad väljarbas och ett korrekt informerat ekonomskrå. Dessutom innebär inte resonemanget att försäljningen av statspapper finansierar staten (eller borde kallas för lån). Det vore rimligare att i så fall säga att försäljning av statspapper sker därför att ekonomer tror att det krävs för att inte orsaka inflation.

Det är dock inte mycket som tyder på att resonemanget stämmer. Det finns ganska mycket data efter åratal av s.k. kvantitativa lättnader och "yield curve control" i flera länder, inklusive Sverige, som visar att det inte stämmer. Och varför skulle resonemanget stämma? Utgivningen av statspapper minskar mängden pengar endast om man inte definierar statspapper som pengar – och det går att argumentera för att statspapper är mycket pengalika. Och oavsett hur man definierar pengar så minskar inte försäljningen av statspapper den privata sektorns finansiella nettoförmögenhet (som betalning av skatter gör) och ingen i den privata sektorn (som inte är bank/återförsäljare) tvingas byta sina "pengar" mot statspapper, utan det är en frivillig sparform.

Det vore enklare om de som tror att det finns vettiga anledningar till försäljning av statspapper (och sådana kan mycket väl finnas) använde ett språkbruk som tydligt förklarar vilken den vettiga anledningen till försäljningen är enligt deras uppfattning, istället för att, kanske av bekvämlighet och gammal vana, fortsätta att kalla det för finansiering och lån. På så sätt kan debatten handla om den verkliga anledningen till att statspapper säljs och språkbruket skulle då inte lura mängder av människor att tro att svenska staten lånar svenska kronor, och i förlängningen att detta lånande skulle kunna vara ohållbart.

Någon skulle också kunna invända att lagstiftningen ser ut som den gör och att staten enligt den inte får lämna kvar ett negativt saldo på statens centralkonto vid dagens slut. Det betyder, skulle den som framställer invändningen kunna säga, att vi är låsta i en situation som de facto innebär att vi måste sälja statspapper och betala ränta på statsskulden? Därför, skulle samma person kunna påstå, är det ändå rätt att hålla statsskulden så låg som möjligt, och att behålla det finanspolitiska ramverk och de regler vi har.

En sådan person skulle också kunna uttrycka oro för att räntebetalningarna på statsskulden kan bli ohållbart stora om statsskulden blir för stor. Han eller hon menar då oftast finansiellt ohållbara. Räntebetalningarna kan till och med, kan personen varna, bli så stora att statsskulden i förhållande till bruttonationalprodukten BNP skenar, när räntan gör att statsskulden växer snabbare än BNP.

Vad svarar vi på det, vi som skrivit rapporten?

Först och främst svarar vi att staten alltid kan betala räntan, eftersom staten skapar det som den betalar med när den betalar. Staten kan alltså inte i finansiell mening råka illa ut på det sättet att den inte kan fullgöra sina räntebetalningar.

Däremot kan en hög statsskuld i kombination med höga räntebetalningar orsaka problem. De höga ränteutbetalningarna kan t.ex., trots sin regressivitet (de går till folk som redan har pengar i proportion till hur mycket pengar de redan har) leda till ett inflationstryck som minskar statens möjlighet att spendera på andra områden.

Det är i sammanhanget viktigt att förstå att det är staten som bestämmer räntan – staten skulle t.ex. kunna sätta den på noll procent, eller en procent, eller två procent, och meddela att den ska vara där för alltid. Detta kan leda till diskussioner om t.ex. Riksbankens oberoende och huruvida ränta är ett bra verktyg för att reglera ekonomin. Eller diskussioner om effekterna av en fasträntepolitik och/eller lågräntepolitik. Det vore bra och viktiga diskussioner – som måste föras på grundval av hur det monetära systemet faktiskt fungerar.

Måste Riksgälden ens ge ut statspapper? Nej, antagligen inte. Åtminstone skulle Riksgälden nog uppfylla lagstiftningens krav även om den bara gav ut t.ex. korta statsskuldväxlar. Dessa skulle ge en marknadsränta väldigt nära styrräntan. Antagligen skulle Riksgälden även kunna erbjuda icke-överlåtbara fasträntekonton i stället för statspapper. Dessa skulle kunna erbjudas på av marknaden efterfrågade löptider och då skulle Riksgälden lätt kunna kontrollera räntan på alla löptider. Detta skulle också eliminera den resurskrävande handeln med statspapper.

Lagändringar som skulle ge oss en lagstiftning som utgår från hur det moderna systemet verkligen fungerar är också en möjlighet. Men vi är ordentligt låsta i det avseendet i och med att vi måste följa EU-lagstiftningen.

Slutligen vill vi lyfta fram en vanlig uppfattning som många verkar grunda sina resonemang i, och som denna rapport visar är en missuppfattning. Den missuppfattningen är att staten i normalfallet betalar sina utgifter med skatteintäkter och, om dessa inte räcker, säljer statspapper till privata sektorn för att finansiera underskottet, men också kan välja att istället "trycka pengar" för att göra det.

Staten står alltså enligt denna uppfattning inför valet att antingen låna för att finansiera underskottet eller istället "trycka nya pengar". Det senare går till så att Riksbanken köper de statspapper som Riksgälden ger ut och i och med det "monetäriserar" statsskulden. Det senare ska också leda till inflation, enligt ett resonemang likt det vi har beskrivit ovan, eller på annat sätt ohållbara statsfinansier.

I själva verket "trycker" staten, som vi har redogjort för i denna rapport, nya pengar varje gång en myndighet utför en betalning – underskottet "monetäriseras" löpande och per automatik – och statspapper köps sedan med de pengar som staten redan har skapat genom att utföra betalningar. Alltid.

Kort och gott så finns det mycket att diskutera. Men diskussionerna måste ha sin grund i en korrekt förståelse för hur det monetära systemet i Sverige fungerar. Författarna hoppas att rapporten kan bidra till att öka denna förståelse.

13. KÄLLOR

Ekonomistyrningsverkets webbsida

www.esv.se

Riksgäldens webbsida

www.riksgalden.se

Riksbankens webbsida

www.riksbanken.se

FSPOS rapport Svenska Betalningsflöden - Så funkar det, Version 7.0 mars 2017

<http://www.fspos.se/siteassets/fspos/rapporter/2017/svenska-betalningsfloden---sa-funkar-det-ver-7.0.pdf>

Finansiella Sektorns Privat-Offentliga Samverkan (FSPOS) bildades den 1 september 2005 och är ett frivilligt samverkansforum med deltagare från det privata näringslivet och de offentliga institutionerna i finanssektorn.

FSPOS har medlemmar såsom; banker, försäkringsbolag, fondkommissionärer, finansiella infrastrukturbolag, Finansinspektionen, Riksgälden och Sveriges riksbank.

Så här skriver författarna till rapporten "Svenska Betalningsflöden - Så funkar det":

Den finansiella sektorns privat-offentliga samverkan (FSPOS) har genomfört en kartläggning av transaktionsflöden i finanssektorn. FSPOS medlemmar är banker, försäkringsbolag, värdepappersbolag, Euroclear Sweden, Bankgirot, NASDAQ OMX, Riksgäldskontoret, Försäkringskassan, Riksbanken, Finansinspektionen samt MSB.

FSPOS Fokusgrupp Finansiella Tjänster (tidigare Arbetsgrupp Betalningsförmedling) initierade under 2008 utredningen då man identifierat ett behov av att skapa en gemensam förståelse för hur transaktionsflöden mellan aktörerna i finanssektorn ser ut. Syftet med utredningen var att kartlägga transaktionsflöden inom finanssektorn. Målet var att skapa processkartor som beskriver flöden av betalningar och betalningsinformation mellan berörda aktörer för vissa betalningstyper.

Tanken är att personer inom de organisationer som ingår i finanssektorn ska kunna använda processkartorna för att föra diskussioner utifrån en gemensam grund. Organisationerna ska även kunna använda materialet för att utbilda i de transaktioner som utförs inom systemet.

14. FÖRFATTARE & LÄSTIPS

Huvudförfattare:

Erik Arnell, MMT för Sverige

Medförfattare:

Johannes Borgström, MMT för Sverige

Med tanke på att MMT fortfarande är kontroversiellt i Sverige, både bland ekonomer och politiker, skrevs rapporten med begränsningen att inga hänvisningar skulle göras till MMT-litteratur. Vi ville visa att det skulle gå att visa att svenska staten inte är finansierad av skatter eller lån med enbart svensk lagtext, svenska myndigheter och svenska branschorganisationer som källor. Det visade sig inte ens vara svårt.

MMT för Sverige är ett (än så länge litet) opolitiskt nätverk av privatpersoner som vill sprida kunskap om hur vårt penningssystem fungerar, utifrån insikter i modern penningteori (Modern Monetary Theory, MMT).

Vill läsaren fördjupa sina kunskaper om hur det moderna monetära systemet fungerar och om MMT så kan vi rekommendera följande länkar:

MMT för Sveriges hemsida med grundläggande information om MMT och det monetära systemets funktionssätt samt blogg och artiklar.

<https://www.mmtforsverige.se/>

Bred samlingssida med material om MMT från grunden, med tillhörande podcast.

<https://activistmmt.org/>

Onlinebok om MMT, med svar på läsarfrågor.

<https://neweconomicperspectives.org/modern-monetary-theory-primer.html>

Böcker, videos och inbjudna presentationer från GIMMS, en gräsrotsorganisation för MMT i Storbritannien.

<https://gimms.org.uk/tools-and-resources/>

Pedagogiskt inriktad webbplats om MMT, med onlinekurser.

<https://understandingmmt.org/>

Warren Moslers lista med läsmaterial kring olika aspekter av MMT, inklusive synen på inflation och hyperinflation.

<https://moslereconomics.com/mandatory-readings/>

Samling av Levyinstitutets forskningsrapporter om MMT

<https://www.levyinstitute.org/topics/modern-money-theory-mmt>

GIMMS samling av akademiska artiklar med koppling till MMT.

https://www.zotero.org/groups/2251544/mmt_academic_resources_-_compiled_by_the_gow_er_initiative_for_modern_money_studies/library